

Länsstyrelsen
Stockholm

Landsbygd i Centrum

Tema:

I vått och torrt

Foto: Mostphotos

Nr 3
2018

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

I detta nummer

Ett jordbruk som står emot extremväder

Insatser och rådgivning kring sommartorkan

Hur får vi mer svensk och lokal mat på tallriken?

Annonser, information om stöd och annan läsning

Foto: Emma Lennmo

Smart Villages, eller smarta landsbygder, var temat för Landsbygdsnätverkets digitala nätverksträff i början av november. Vad är en smart landsbygd och är Stockholms läns landsbygd smart? Inte så lätta frågor att svara på! I en smart landsbygd använder man de kunskaper och tillgångar som finns och jobbar gemensamt fram lösningar för att möta lokala behov och utmaningar. Det kan vara att med lokala krafter satsa på att utveckla ett besöksmål eller en destination, som på Utö där medlemmarna i en förening satsar på den aktiva besökaren som vill träna i vacker och spännande skärgårdsmiljö. [Läs mer om det här i tidningen!](#)

I Stockholms län står de offentliga måltiderna för stora volymer och värden. Därför är den offentliga maten ett prioriterat område i arbetet med länets regionala livsmedelsstrategi. Under hösten bjöd Länsstyrelsen tillsammans med Landstinget och LRF Mälardalen in till en branschdialog om offentlig upphandling, på temat *Mer svenskt och lokalt på tallriken*. [Reportaget om branschdialogen hittar du i tidningen](#). Du hittar också en [lägesrapport om hur Stockholms läns livsmedelsstrategi och handlingsplan tar form](#). Även här gäller att jobba smart och att genom samverkan fånga upp idéer och initiativ för att ta vara på de lokala möjligheterna. I det arbetet behöver vi hjälp från er som är verksamma i lantbruket och i andra delar av livsmedelskedjan, hoppas ni är med oss på den resan!

Temat för detta nummer av Landsbygd i Centrum är *I vått och torrt*. Arbetet på Landsbygdsavdelningen under sommaren och hösten har till stor del präglats att sommarens värme och torka och dess effekter. Vi har fått perspektiv på vad en torr sommar kan innebära och nu ser vi fram mot vinterns snö med vatten till nästa års produktion. Lantbrukare och hästägare i länet har haft det kämpigt och en hel del grovfoder har importerats, med allt vad det innebär. Just nu är nog värsta faran över men för många företag är ekonomin tuff och det finns inte så mycket buffert inför eventuellt kommande torra somrar. Att hantera extrema väderförhållanden har kommit alltmer på dagordningen och medvetenheten om sårbarheten i våra livsmedels-system har ökat under året. Konsumenter som före den här sommaren inte tänkte så mycket på vad de valde i butiken har nu börjat tänka efter och väljer svensk mat i större utsträckning. Många kommuner har på allvar

satt igång med sina risk- och sårbarhetsanalyser för livsmedel. Inget ont som inte har något gott med sig! Du kan läsa mer i tidningen om [hur du kan rusta ditt lantbruk för de mer extrema väderförhållanden](#) som kan bli vanligare i framtiden och om vad [Länsstyrelsen och andra har gjort för att mildra effekterna av torkan](#) för länets djurhållare och markägare.

Mycket prioriterat på Länsstyrelsen nu och under nästa år är att få ut så stor andel som möjligt av jordbrukarstöden och [utbetalningarna inom landsbygdsprogrammets projekt- och företagsstöd](#). Den 7 december betalar vi ut 96 procent av direktstöden (gårdsstöd, förgröningsstöd, nötkreatursstöd och stöd till unga jordbrukare), vilket motsvarar drygt 176 miljoner kronor och 92 procent får en slututbetalning av kompensationsstödet. Läs även om utbetalningar av miljöersättningar [på SAM-sidan i tidningen](#).

För att utbyta erfarenheter och lära oss mer om processen kring anläggning av våtmarker åkte handläggare och enhetschefer på Länsstyrelsen tillsammans med handläggare vid Regeringskansliet på studiebesök till naturreservatet Angarnssjöängen samt till en hästgård utanför Vallentuna i början av oktober. Besöken var mycket uppskattade och lärorika, inte minst för att vi fick förståelse för de svårigheter som den som vill anlägga en våtmark möter från ansökan om stöd till färdig våtmark. Den här typen av samverkan, där markvårdare, företagare och flera myndigheter samverkar och lär av varandra är ett arbetssätt som kan vara en pusselbit på vägen till ”smarta landsbygder”.

Sammantaget handlar det här numret av Landsbygd i Centrum mycket om samarbeten och samverkan. Det framstår som en nyckelfråga i allt från väl-dränerad åkermark, god tillgång på vatten och tillräckligt med bete för lantbruksdjuren, lokal mat och vår framtida livsmedelsförsörjning.

Anna Hedberg, Enhetschef för enheten för landsbygdsutveckling på Länsstyrelsen Stockholm

Foto: Wollertz

Den regionala livsmedelsstrategin tar form

Stockholms läns regionala livsmedelsstrategi tar nu form! Arbetet har pågått sedan 2016 och vi kommer att ha ett strategidokument och en handlingsplan som är redo för remittering i början av 2019. Då vill vi ha synpunkter och inspel från alla berörda aktörer i länets livsmedelssystem; allt från primärproducenter till konsumenter. Helt färdiga dokument kommer finnas på plats under våren 2019; det ser vi fram emot!

Flera aktiviteter under hösten

Förutom arbetet med själva dokumenten pågår ett antal aktiviteter nu under hösten. Vi har varit med och arrangerat en konferens om livsmedelsberedskap och sårbarhet tillsammans med Livsmedelsverket som bland annat gjorde tydligt att det är många kommuner som tar sårbarhetsfrågan på stort allvar och nu sätter igång för fullt med egna risk- och sårbarhetsanalyser.

Vi har medverkat i att arrangera en branschdialog om offentlig livsmedelsupphandling på temat *Mer svenskt och lokalt på tallriken*. Här höll Upphandlingsmyndigheten i programmet och deltagarna fick lyssna på tre inspirationstalare med olika perspektiv på dagens tema. Läs mer om det på nästa uppslag.

Nulägesanalys med spännande fakta

Projektet har nyligen levererat två viktiga underlag till Stockholms läns livsmedelsstrategi. Det ena är en nulägesanalys som kan läsas från pärm till pärm av den som är intresserad av länets lantbruk, livsmedel och landsbygdsföretagande. Det andra är en statistisk genomlysning med massor av data om länets produktion och konsumtion av livsmedel, som snarast ska ses som en rapport att slå upp saker i.

Sårbarhet men också möjligheter

I nulägesanalysen kan man bland annat läsa att nästan en fjärdedel av Sveriges befolkning bor i Stockholms län medan vi endast har tre procent av landets åkermark och tre procent av de svenska jordbruksföretagen. Länets beroende av livsmedel från andra delar av landet eller från andra länder innebär en sårbarhet och har betydelse för länets krisberedskap.

Stockholms stora efterfrågan på livsmedel innebär också en möjlighet för hela Sveriges producenter att få tillgång till den stora marknad av både köpstarka och medvetna konsumenter som finns i länet. Stockholms mångfald av människor och matkulturer ger också goda förutsättningar för innovation, kompetensförsörjning och utveckling av produkter och tjänster inom livsmedelskedjan.

Genomförandet drar igång på allvar

Under 2019 kommer genomförandet av den regionala livsmedelsstrategin dra igång på allvar. Nu har vi lagt mycket tid på att ta fram själva strategin och handlingsplanen med åtgärder och aktiviteter men det är bara början. Sen ska vi med gemensamma krafter jobba för en hållbar livsmedelsförsörjning till länet som ger fler företag på landsbygden, nya idéer som förverkligas, samarbeten som leder till nya affärer och hållbara lösningar som bidrar till miljö- och klimatmålen. Jag hoppas ni följer med på den resan!

Anna Hedberg

Vill du läsa mer?

Du hittar [nulägesanalysen](#) och den [statistiska genomlysningen](#) på vår webbplats.

Hur får vi mer svensk och lokal mat på tallriken?

Från flera håll i samhället kommer i dag önskemål om att mer svensk och lokal mat ska serveras i de offentliga köken. Den 6 november anordnades en branschdialog om offentlig upphandling av livsmedel i Stockholm där ett 40-tal aktörer diskuterade vägar för att nå dit.

Den offentliga konsumtionen av livsmedel, det vill säga de måltider som dagligen serveras i länets skolor, förskolor, sjukhus och äldreboenden, utgör en stor del av livsmedelskonsumtionen i Stockholms län. Den årliga kostnaden uppskattas till 2 miljarder kronor.

– Den offentliga konsumtionen i länet är omfattande och kan därför vara ett viktigt verktyg för att nå en mer hållbar konsumtion, säger Ulrika Geber, landsbygdsdirektör på Länsstyrelsen Stockholm.

– Genom att ställa krav vid den offentliga upphandlingen kan konsumtionen styras mot till exempel högt ställda djurskyddskrav eller mer svenskt och lokalproducerat, fortsätter hon.

Varför en dialog om upphandling?

Offentlig upphandling av livsmedel är ofta en komplicerad process med många aktörer och viljor inblandade. Ett mål med branschdialogen var att skapa en mötesplats och öka förståelsen för de olika aktörernas förutsättningar.

Upphandlare och kostchefer brottas med att formulera korrekta förfrågningsunderlag, i linje med politiska viljor och Lagen om offentlig upphandling (LOU). Regleringar i LOU kan försvåra för den upphandlande myndigheten att få precis de produkter de önskar. Krav i en upphandling ska göra det möjligt för

olika leverantörer att lämna anbud och får inte vara diskriminerande, till exempel genom att ställa krav på en varas ursprungsland.

Grossister och enskilda producenter sliter med att ta fram produkter som uppfyller exakt de villkor som efterfrågas i upphandlingen. En vanlig svårighet för lokala, ofta mindre producenter, är att kunna leverera en vara i tillräckligt stora volymer eller rätt tid på året. Även distributionen av varor till flera olika platser är ofta ett hinder för lokala leverantörer.

Uppdrag att stärka kompetensen

För att underlätta upphandlingsprocessen har Upphandlingsmyndigheten fått ett regeringsuppdrag att stärka kompetensen hos de myndigheter som upphandlar livsmedel, som kommuner och landsting.

– I vårt uppdrag ingår bland annat att sprida information till de olika målgrupperna och att genomföra branschdialoger, berättar Eva Edin från Upphandlingsmyndigheten, en av arrangörerna bakom dagens dialog. Hon fortsätter:

– I arbetet ingår att ge stöd som främjar möjligheterna för svenska bönder att konkurrera på lika villkor i offentlig upphandling. Vi verkar också för att offentlig sektor kan ställa krav och välja livsmedel som motsvarar samhällets ambitioner gällande miljö, djurskydd och socialt ansvar.

Goda exempel och nätverkande

Eva Sundberg, projektledare för Landsbygdsnätverkets plattform MATtanken, var en av de inspirations- och talare som bjödits in till branschdialogen för att dela med sig av sina erfarenheter. MATtanken ska bland

Eva Sundberg från MATtanken visar att den offentliga upphandlingen av livsmedel är en stor och viktig aktör inom landets livsmedelssektor.

annat bidra till hållbar offentlig mat genom att sprida goda exempel och stimulera till nätverkande och erfarenhetsutbyten.

Förutsättningarna för upphandling varierar i olika kommuner och regioner i landet, men att ta del av andras erfarenheter kan inspirera och ge nya idéer. Eva berättar:

– För att upphandla lokal mat är det viktigt att vara nyfiken och ha koll på den lokala marknaden. I norra Bohuslän till exempel bjuder några kommuner därför årligen in till en livsmedelsmässa, där lokala producenter visar upp sina produkter för upphandlare och politiker.

Fler lokala producenter behöver leverera mat

En utmaning för att få mer lokal mat i de offentliga köken i ett storstadslän som Stockholm, är att det inte finns tillräckligt många lantbrukare i länet. I länet bor nästan en fjärdedel av Sveriges befolkning men bara tre procent av landets jordbruksföretag finns här. En av de lokala producenter som deltog vid mötet var Karin Broström, som föder upp kvigor på Karins Kvighotell utanför Norrtälje.

– I Stockholm kan vi inte fokusera på lokal mat från länet, vi måste vi titta på ett större område och hellre fokusera på att öka andelen svensk mat, säger Karin. Det finns endast ett begränsat antal producenter i vårt län. Dessutom är de få bönder som finns inte alltid intresserade av att leverera till det offentliga. Ofta är det enklare att leverera till handeln eller direkt till konsument och restaurang.

Vad är lokal och svensk mat?

Definitionen av vad som är lokal eller svensk mat visade sig vara en viktig fråga att reda ut gemensamt i branschen. För att leverantörer ska kunna erbjuda

det som efterfrågas måste alla parter vara överens om vad som avses. En matvara som är odlad/uppfödd, förädlad och förpackad i Sverige är inte så svår att definiera som svensk.

När en produkt innehåller flera råvaror är frågan om det räcker att den är förädlad i Sverige eller måste alla råvaror också vara härifrån? Här visade deltagarna på ett behov av en gemensam nationell definition.

Definitionen av lokal mat både kan och får variera mellan olika platser och situationer. I ett jordbrukstätt län som Skåne kanske lokal mat betyder mat producerad enbart i Skåne, medan lokal mat i Stockholm kan innefatta mat från hela Mälardalen. Några mötesdeltagare föreslog att lokal mat kanske rentav kan avse allt som produceras i Sverige?

Möjliga vägar framåt

En sak som stod klart vid dagens slut var att det var givande att träffas och få ökad förståelse för olika aktörers förutsättningar. Önskan om ett fortsatt samarbete var tydlig. Deltagarna formulerade ett antal slutsatser och önskemål om fortsatt arbete:

- Ta fram gemensam definition av svensk och lokal mat
- Öka samarbetet mellan aktörer
- Skapa mötesplatser för producenter och upphandlare/politiker
- Genomför kartläggning av lokala leverantörer
- Undersök gemensamma transportlösningar
- Analysera potentialen i länets jordbruksmark

Under 2019 planerar Länsstyrelsen att fortsätta arbetet tillsammans med länets aktörer inom livsmedelsupphandling. En ambition är att gå vidare med dialoger och mötesplatser. Har du idéer eller önskemål kring en sådan aktivitet är du välkommen att kontakta oss på enheten för landsbygdsutveckling!

Sara Norman

"För att upphandla lokal mat är det viktigt att vara nyfiken och ha koll på den lokala marknaden"

Eva Sundberg, projektledare för MATtanken

Foto: Lars Kastilian, Mostphotos

Foto: Fredrik Sederholm

Matverk – Tävling i framtidsmat med lokal anknytning

Den 27 november samlades matprofiler, livsmedelsföretagare, innovatörer och hållbarhetsexperten i Södertälje Science Park för en heldag av inspiration, kunskap och tävling på temat Mångfald i det nordiska skafferiet.

Om tävlingen

Matverk är Sveriges största produktutvecklingstävling för kockar, råvaruproducenter, och förädlare. I Matverk Stockholm deltog tio lag med 15 spännande produkter som utvecklats i samverkan mellan en primärproducent och en förädlare eller kock. Sven-Erik Österberg, landshövding i Stockholms län, samt Boel Godner, kommunstyrelsens ordförande i Södertälje, delade ut priserna till vinnarna.

Vinnaren – fryst barnmat

Första priset gick till Gordon Grimlund och Nathalie Nordström från företaget By Leo för deras smarta produkt; små frysta kuber med nyttiga och goda grönsakspuréer till barn. Gordon och Nathalie kom på idén eftersom de själva är småbarnsföräldrar och vill ge sina barn näringsrik, god och snabblagad mat. – Små kuber är smart ur ett matsvinnsperspektiv. Barn äter olika mycket i olika lägen och man ska kunna ta fram exakt så mycket man behöver, säger Gordon Grimlund.

Juryns prismotivering var ”En produkt med hög innovationshöjd till både format och förpackning. Smakar som det ska, konsistensen är väldigt bra och produkten är tekniskt välgjord. De rena smakerna är klockrena med tanke på målgruppen.”

Andra pris till vindruvsgelé

Andra pris gick till förädlare Maria Mörner från Nykvarn, som hade tagit fram gelé på vindruvor och honung från egna gård, Herrviks gård.

Juryns prismotivering var ”En produkt med en komplex smakpalett som bjuder på stora smakupplevelser. En användbar produkt för restaurang och storkök som dessutom har en stark regional koppling och producerat på ett hållbart sätt.”

Tredje pris till vegansk hampashake

Tredje pris gick till Bettina Schütz och Paul Bradley på Värmdöföretaget Hempster med sin hampafrödryck Raw Vegan Shake. Juryns motivering var ”Det här är jättegott! En nötig och välbalanserad smak samt sammetslen konsistens som fungerar lika bra till tonåringen som till gymkillen efter träningspasset”.

Inspirerande föreläsningar och workshops

Utöver finalen för innovationstävlingen Matverk Stockholm hölls tre inspirerande föreläsningar och tre workshops med produktfokus och provsmakning; bland annat om köttets roll i gastronomi, hur svenskodlade baljväxter och cerealier hänger ihop med framtidens utmaningar kring miljö och hälsa samt hur vi kan gynna produktionen av näringstäta grönsaker i Mellansverige.

Ola Rajab

Foto: Fredrik Sederholm

Gordon Grimlund och Nathalie Nordström från By Leo, vinnarna av MatVerk 2018, tillsammans med Sven-Erik Österberg, Landshövding i Stockholms län och Boel Godner, kommunstyrelsens ordförande i Södertälje

Foto: Sara Norman

MatVerks besökare bjöds att provsmaka de tävlande bidragen

Foto: Kristina Hansen

Foto: Fredrik Sederholm

Andrapristagare Maria Mörner tävlade med sin gelé gjord på vindruvor och honung från Herrviks gård

Foto: Fredrik Sederholm

Tredje pris gick till Bettina Schütz och Paul Bradley på företaget Hempster med deras hampafrödryck Raw Vegan Shake

Foto: Maria Malmlöf

Länsstyrelsens insatser kring sommartorkan

Sommarens extrema torka med bränder, vatten- och foderbrist satte Länsstyrelsens kapacitet på prov, men skapade även nya och snabba lösningar och samarbeten. Landsbygdsavdelningen fokuserade på att minska risken för utslaktning av lantbruksdjur på grund av betes- och foderbrist.

Startade betesförmedling

– Länsstyrelsen Stockholm var tidigt ute med att inse att detta år inte var som vanligt, säger Ylva Berry, projektledare på enheten för landsbygdsutveckling.

– När det var tydligt att den första skörden av grovfoder skulle bli mycket mindre än vanligt på grund av torkan, var vi snabba att bevilja undantag från regelverket där det var möjligt, fortsätter Ylva. Bland annat blev det tillåtet att skörda mark i träda redan i mitten av juni. Men sedan fortsatte torkan och situationen blev mer och mer allvarlig. Mitt i juli spreds sig oron om hur lantbruksdjuren skulle överleva vintern. Det var brist på bete och den andra skörden av grovfoder torkade bort.

– Vi startade snabbt en [betesförmedling](#) för att kunna hjälpa dem som hade en svår situation, berättar Ylva. Nyheten om betesförmedlingen spreds sig som en löpeld i sociala medier och intresset från allmänheten blev stort. Mycket löstes direkt i lokalsamhället, men för dem som fick Länsstyrelsens hjälp var den viktig. Resultatet blev både korta lån av mark, längre arrenden samt två naturreservat fick tillgång till betesdjur. – Betesförmedlingen är en långsiktig satsning, så det går även bra att söka mark eller djur inför SAM-ansökan och nästa betessäsong, berättar Ylva.

Tillfällig stängslingshjälp

Den 18 juli skickade LRF ut en skrivelse till Länsstyrelsen och flera andra myndigheter om att anställda inom beredskapsjobb borde hjälpa djurägare med akutstängsling.

– Vi gillade idén och nappade direkt, säger Ylva. Med hjälp av Skogsstyrelsens arbetsmarknadsprojekt,

Naturnära jobb hjälper till med akutstängsling.

Foto: Mattias Sundqvist

Naturnära jobb, erbjöds hjälp att sätta upp provisoriska stängsel på betningsbara marker. Materialet fick lantbrukaren stå för. Förslaget gick igenom i rekordfart, trots semestrar och behov att utreda en del juridik. Den första stängslingen startade 27 juli.

– Stängslingshjälpen fick ännu snabbare spridning i sociala medier än betesförmedlingen och många fick hjälp, säger Ylva nöjt. Totalt sattes det upp runt 10 mil stängsel till 1127 betesdjur.

Träffar för hästfolk

I november hölls två träffar för hästägare och hästföretagare med anledning av foderbristen.

– Vi föreslog ett samarbete som LRF Mälardalen och Stockholms läns ridsportförbund var snabba att hänga på, berättar Anna Hedberg, enhetschef på enheten för landsbygdsutveckling. Anna var med på den första träffen på Djursholms ridskola.

– Det var lärorikt och verkligen kul att få till ett så lyckat samarbete.

På schemat stod framför allt foderstater samt betesplanering för att nyttja alla foderresurser och få en bättre ekonomi med hjälp av miljöersättningar och gårdsstöd.

– Ridskolorna berättade om hur de har fått ihop sitt foder och LRF:s Omsorgsgrupp påminde om hur viktigt det är att se och hjälpa grannar i nöd, säger Åsa Pettersson, som var på plats och deltog på den andra träffen i hos Botkyrka ridsällskap. Åsa är samordnare för kompetensutvecklingsaktiviteter för lantbrukare och landsbygdsföretagare.

– Vi vill nå ut till nya grupper, som hästägare, som inte alltid vet om vilket stöd som finns att få.

Lyckade samarbeten

Länsstyrelsen har även medverkat på de bondemöten som LRF Mälardalen har anordnat i länet med anledning av sommarens torka. Syftet med mötena var att erbjuda tips och råd inför framtiden men även att de som har drabbats av torkan skulle få en möjlighet att träffas, utbyta erfarenheter och stötta varandra.

– Sommarens situation krävde snabba beslut och en tät dialog mellan myndigheter och näringen för att hitta lösningar på situationen. En positiv följd av torkan är att samarbetet har utvecklats, både inom länsstyrelsen samt med andra myndigheter och organisationer. Det är viktigt att arbetet fortsätter och att vi blir bättre rustade inför en liknande situation, säger Kristina Nigell, som har arbetat med torkan på Länsstyrelsen och var med på några av bondeträffarna.

– Arbetet med betesförmedlingen kommer att fortsätta och det kan vara en del i att vi står bättre rustade för framtiden, avslutar Ylva Berry.

Karin Eksvärd

Rådgivning för att hantera torkan i år och framöver

Sommarens extrema torka har varit tankeväckande för Sveriges lantbrukare och frågorna inför framtiden är många. Var årets torka bara ett undantag? Hur kan jag förbereda min verksamhet på extremväder i Sverige?

Jordbruksverket har satsat på en subventionerad rådgivningsinsats inom foderplanering och likviditetsplanering för att hjälpa lantbrukare och djurägare att hantera årets situation med torka och foderbrist, samt för att bli bättre förberedda för framtida väderutmaningar.

Företag med fler än 25 djurenheter eller mer än 50 hektar kan få enskild rådgivning som subventioneras med 70 procent av medel för kompetensutveckling inom Landsbygdsprogrammet. Du som är företagare får själv betala 30 procent av kostnaden för rådgivningen. Det finns också kostnadsfri rådgivning inom Greppa Näringen. Anmäl ditt intresse till någon av rådgivningsföretagen nedan innan mitten av mars 2019.

Foto: Christina Fagergren

Kostnadsfri rådgivning

Greppa Näringen

Utöver den subventionerade rådgivningen som Jordbruksverket upphandlat finns det möjlighet till kostnadsfri rådgivning inom Greppa Näringens vanliga verksamhet. Ta chansen att se över foderplaneringen för vintern och strategier för kommande säsonger med hjälp av rådgivning inom grovfoderodling, kontroll av foderstater och kvävestrategier. Du kan få rådgivning inom Greppa Näringen om du har 25 djurenheter och/eller 50 hektar jordbruksmark.

För mer information kontakta Cecilia Norén på cecilia.noren@lansstyrelsen.se eller 010-223 14 84.

Subventionerad rådgivning

Gård & Djurhälsan

Gård & Djurhälsan har produktionsrådgivare och veterinärer som jobbar för att hjälpa dig med allt från att skapa en bra djurhälsa till produktionsplanering i stort och smått samt likviditetsplanering. De kan bland annat hjälpa dig med utfodring och foderstatsberäkning samt produktion- och djurflödesplanering för får, gris och nöt.

Läs mer på [Gård & Djurhälsans webbplats](#).

Hushållningssällskapet

Hushållningssällskapet kan hjälpa dig ta ett helhetsgrepp om ditt företags ekonomi och tillgångar, till exempel inom växtodling samt behov i djurhållningen, så att du står rustad för framtiden och har tillräckliga marginaler för att kunna hantera de risker som uppstår i samband med torka och regn. Några exempel på vad rådgivningen kan innehålla är ekonomiska prognoser, bedömning av foderbehov och alternativa fodermedel.

Läs mer på [Hushållningssällskapets webbplats](#).

LRF Konsult AB

LRF Konsult kan hjälpa dig att skapa överblick och kontroll för att få pengarna att räcka till nu och för att stärka ekonomin framöver. Rådgivningen inleds med ett kostnadsfritt samtal om nuläge och vad som behöver göras under kommande månader. Beroende på företagets situation kan du välja att fokusera på att få hjälp inom ett eller flera områden.

Läs mer på [LRF konsults webbplats](#).

Växa Sverige

Växa Sverige gör både gårdsbesök och rådgivning på distans, du bestämmer vad som passar bäst. Du kan bland annat få hjälp med foderplanering inklusive beräkning av alternativa foderstater samt likviditetsplanering inklusive nulägesanalys av effekterna av torkskadorna och prognos av företagets ekonomiska utfall.

Läs mer på [Växa Sveriges webbplats](#).

Ett jordbruk som står emot extremväder

Har du funderat över hur du skulle kunna rusta din verksamhet för liknande vädersituation som sommarens långa torkperiod och förra höstens rikliga regnade? Forskare visar att extrema väder, som torka och kraftiga regn, kan bli allt vanligare i framtiden. Det kan drabba jordbruket hårt med risk för översvämmande eller söndertorkade åkrar och låga skördar. Åtgärder och strukturer som håller kvar vatten i landskapet och jämnar ut vattenflöden säkrar jordbrukets vattenbehov och minskar risken för översvämningar och näringsläckage när regnet väl kommer.

Värdefullt med våtmarker och dammar

För att skapa goda odlingsförutsättningar behöver jordbruket ha väl-dränerad åkermark och god tillgång till vatten. Åtgärder kan krävas för att fördröja, magasinera och jämna ut vattenflöden för att stå emot extrema väderhändelser. Det kan vara våtmarker och dammar, meandering av uträtade vattendrag, bredare diken (så kallade tvåstegsdiken) som ger mer plats för vattnet, men också översvämningssytor där vattnet tillfälligt får svämma ut. Åtgärderna bör placeras så naturligt som möjligt och på ett sätt som gör skötseln enkel. Våtmarker och dammar kan utformas för att också fungera som magasin för bevattning.

– Vi behöver anlägga fler våtmarker och dammar i landskapet, säger Emma Lennmo, våtmarkshandläggare på Länsstyrelsen. Hon berättar att man kan söka bidrag inom Landsbygdsprogrammet.

– Det finns pengar kvar för att anlägga eller restaurera våtmarker. Stöd finns även till den regelbundna skötsel som krävs för att våtmarkerna inte ska växa igen, fortsätter Emma.

Vad är markavvattning?

Markavvattning är en juridisk term på verksamheter som syftar till att leda bort vatten. Flera åtgärder räknas som markavvattning, till exempel dikning, täckdikning, ytvattensänkning, invallning och sjösänkningar. Skyddsdikning och normal dikesrensning till befintligt djup räknas dock inte som markavvattning, men som vattenverksamhet.

Läs mer

Äga och förvalta diken och andra vattenanläggningar i jordbrukslandskapet, utgiven av LRF 2014.

Att hålla kvar vattnet i landskapet bidrar till att klara miljömålen genom minskade växtnärlingsförluster, minskat läckage av miljögifter, ökad grundvattenbildning och mer variation i landskapet med ökad biologisk mångfald som följd. Ett varierat landskap är också mer attraktivt för rekreation och turism.

Markavvattning behövs för odling

Ett förändrat klimat är en utmaning för jordbrukets markavvattningsanläggningar. Åkermark behöver en god dränering för att kunna fungera bra till jordbruksproduktion och växter klarar av torka längre än översvämning. God dränering förhindrar översvämning och minskar växtnärlingsförluster. Täckdikning är det vanligaste sättet att dränera åkermark. Enligt en undersökning som Jordbruksverket genomförde 2016 är drygt 40 procent av åkermarken i Stockholms län systemtäckdikad. Cirka 75 procent av åkermarken i länet har tillfredsställande dränering om underhållet av befintliga diken sköts.

Samarbete kring markavvattning

Den som ser över sin markavvattning bör tänka på att det ofta är flera markägare som berörs av ett dikessystem och som ska samarbeta för att hålla det i gott skick. Ett dikessystem betraktas som en vattenanläggning och hur samarbetet ska gå till är reglerat enligt lag.

– Fortfarande gäller Dikningslagen från 1879, 1918 och 1983 års vattenlag, Lagen om förvaltning av samfälligheter med flera, men särskilt är frågorna reglerade i Miljöbalken, säger Emma Lennmo.

Mer extremväder i framtiden

Katarina Kyllmar och Ingrid Wesström, forskare vid SLU, skriver i sin förstudie *Vattenfördröjande åtgärder i landskapet* om det framtida vädret i östra Sverige. Under de närmaste trettio åren kommer antalet dagar med regn sannolikt att öka under perioden maj till juli medan mindre regn kommer falla under mars och april jämfört med idag.

Extrema nederbördshändelser kan bli vanligare under december till juni, vilket ökar behovet av dränering. Dräneringsbehovet kommer att öka även under vinterhalvåret eftersom en mindre mängd vatten lagras som snö under varmare vintrar. Varmare somrar ökar avdunstningen och vid kraftiga regn försvinner mycket vatten via ytavrinning, vilket ökar risken för torka trots enstaka regn.

Maria MalmLöf

Foto: Sofia Ståhle

Jan Pettersson, Sören Eriksson och Emma Lennmo tittar på den nyanlagda våtmarken.

Ny våtmark berikar Bro Eke

Jan Pettersson har anlagt en våtmark på 1,7 hektar i en sänka på sina ägor på Bro Eke i Norrtälje kommun. Jan fick runt 200 000 kronor, vilket motsvarar 90 % av kostnaderna för anläggandet, i stöd från landsbygdsprogrammet.

Att anlägga våtmarken har gått fort.

– Samarbetet med Sören Eriksson på Hushållningssällskapet och Emma Lennmo på Länsstyrelsen har fungerat jättebra, säger Jan Pettersson.

– I mars förra året fick jag ett besök av Sören Eriksson som gav mig bra rådgivning och hjälpte mig att ta fram en projektplan.

Våtmarken blev färdig under sommaren 2018 och Jan Pettersson är nöjd med resultatet.

– Det har blivit mycket fint och berikar landskapet.

Varje vår brukade det stå vatten där, så den delen odlades ändå inte.

Det tog tid för dammen att fyllas med vatten på grund av sommarens extrema torka.

– Först undrade grannarna varför det inte var något vatten i den nya dammen, men nu på hösten har det regnat och vattnet har börjat rinna till, fortsätter Jan.

Det är långt från gården till närmaste öppna vatten, så den nya våtmarken glädjer många.

– Vattnet syns från vägen och det har uppstått en stig fram till våtmarken för att grannarna går dit, berättar Jan. Även viltet har upptäckt våtmarken.

– Jag har sett rådjur, älg, och fåglar som går dit och dricker. Två knipkullar har vi också haft!

Maria MalmLöf

Stöd för att anlägga, restaurera eller sköta våtmarker och dammar

Du kan läsa mer på Jordbruksverkets webbplats.

- [Stöd till skötsel av en befintlig våtmark eller damm](#)
- [Stöd för att anlägga eller restaurera en våtmark eller damm](#)
- [Stöd för att anlägga ett tvåstegsdike](#)

Foto: Karin Haglund

Gamla stigar leder till ny framgång

Längst ut i Stockholms skärgård, på Utö och grannön Ålö, har 30 kilometer av de gamla stigarna röjts och skyltats med stöd från Landsbygdsprogrammet. Vandringslederna ökar tillgängligheten och kan locka en ny typ av besökare, vilket förlänger säsongen för besöksnäringen på öarna.

Startade med Ö-till-ö Swimrun

Det hela började 2002 med att fyra vänner som bor på Utö fick en idé om att de skulle springa och simma den 75 km långa sträckan från Sandhamn till Utö. Det ledde vidare till idén att starta tävlingen *Ö-till-Ö Swimrun*, en helt ny tävlingsform.

– Sedan 2006 har Utö haft värdskap för tävlingen och 2017 hölls det över 400 swimruntävlingar på olika håll i världen, berättar Mats Andersson, en av de stolta grundarna för tävlingen.

En förutsättning för tävlingen var de gamla stigar som redan fanns på ön, men många var igenväxta.

En historisk ö

Med en historia av gruvbrytning och badort finns på Utö ett stort antal sevärdheter och en vacker och unik natur. Det har funnits stigar på ön åtminstone sedan man upptäckte järnmalm på 1100-talet, men kanske tidigare än så.

Idag bor runt 200 personer på Utö och Ålö och varje år besöker mellan 200 000 och 350 000 personer öarna. Utö är en av Skärgårdens mest besökta öar utan landförbindelse, och de flesta besöken sker under sommaren. En viktig uppgift för att gynna besöksnäringen är att förlänga besöks säsongen, men också att öka tillgängligheten till fler delar av ön.

Samarbete för att röja stigar

Föreningen Destination Utö, som verkar för att ge stöd åt besöksnäringens företag på Utö och Ålö, beviljades projektmedel för ett stort samarbetsprojekt för att röja fram öarnas gamla stigar. I ett annat projekt fick föreningen stöd för att bygga ett utegym vid gruvbyn på Utö. Förvaltningen av stigarna och gymmet sker med hjälp av föreningens medlemmar, som är besöksnäringens företag på öarna.

Under hösten 2017 och vintern 2018 röjdes 30 kilometer av de gamla igenvuxna stigarna på Utö och Ålö för att öka tillgänglighet och locka nya grupper av besökare. Den ökade tillgängligheten och det nya fina utegymmet vid Gruvbyn på Utö gör öarna till utmärkta resmål för motion, träning och tävling. Intresset ökar för träning utomhus, så det finns en efterfrågan. Genom att förbättra infrastrukturen för motionärerna kan öarna erbjuda paketerade besök med mat, resa,

boende och aktiviteter. En stor fördel är att träning och tävling kan ske under vår och höst, vilket förlänger besöks säsongen.

Genom vandringslederna på öarna Utö och Ålö får besökare och bosatta på öarna möjlighet att se delar av ön som tidigare inte varit tillgängliga.

– En boende berättade att han nu kan cykla på en väg han inte har kunnat cykla på i 30 år, berättar Mats.

– En annan person berättade om en fin udde som han inte hade sett tidigare för all igenväxning, fortsätter Mats.

Satsningen gynnar samtliga företag på öarna eftersom transporter, mat, boende, aktiviteter och shopping nu ökar, framförallt under vår och höst.

Vad händer efter projektet?

Vid utegymmet i gästhamnen finns en Spårcentral som är en bra utgångspunkt för olika dagsvandringar. Olika rutförslag finns att välja på som *Utö Runt*, en 15 kilometer runda som visar upp Utö:s många fina platser.

– Besöksnäringens företag kommer att erbjuda paketerade produkter med fokus på vandring och motion, träning och tävling. Personliga tränare erbjuder motionspaket och tävlingar arrangeras på de röjda och uppmärkta lederna, berättar Thomas Hjelm, projektledare för stigprojektet.

Karin Haglund och Ylva Berry

Foto: Karin Haglund

Vill du gynna rekreation och turism?

Projektstödet finns till för att allmänheten ska kunna erbjudas rekreation, och för att öka möjligheterna till turism på landsbygden. Du kan söka stöd för fysiska investeringar i till exempel badplatser, lekplatser, skyltar med turistinformation eller leder för bland annat vandring eller cykling. Dessa ska vara fria att använda för allmänheten.

Du kan också få stöd för digital infrastruktur som exempelvis bokningssystem som kan användas av flera verksamheter.

Du hittar mer information om stödet på [Länsstyrelsens webbplats](#).

Foto: Karin Haglund

Läs mer om Utö!

På hemsidan www.uto.se finns mer information om vandringsstigarna på Utö och Ålö, samt andra tips om vad som händer på Utö och Ålö.

Kort om stigprojektet

- Projektägare är föreningen Destination Utö, en ekonomisk förening som verkar för att ge stöd åt besöksnäringens företag på Utö och Ålö. Medlemmarna är besöksnäringens företag på öarna.
- Projektet har finansierats av föreningen Destination Utö, Landstinget, Haninge kommun och projektstöd genom Landsbygdsprogrammet 2014–2020.

Fler planerade djurskyddskontroller

Under hösten och vintern genomför Länsstyrelsen planerade djurskyddskontroller av mjölkgårdar för att se att djuren har det bra. Nästa år kommer det att vara en markant ökning av antalet djurskyddskontroller på nötkötts- och fårproducenter.

Vi försöker kontakta dem som ska få besök dagen innan eller samma dag, men vi får kontakta djurhållaren tidigast 24 timmar innan kontrollen. Om det tidigare förekommit allvarliga brister i djurhållningen kommer vi oanmält. Den första kontrollen kostar inget, men om vi behöver göra uppföljande arbete eller kontroll kommer djurhållaren att få betala för detta.

Vanliga brister

Under de kontroller som Länsstyrelsen Stockholm hittills har hunnit genomföra under hösten har det varit vanligt att det har saknats larm i kalvavdelningar eller i avdelningar med ko och kalv. I stall med kalvar som har mekanisk ventilation ska det finnas larm som larmar för övertemperatur, strömavbrott eller om det är fel på larmanordningen. Finns det både kor och kalvar i en stallavdelning med mekanisk ventilation räcker det med larm för övertemperatur. Om Länsstyrelsen vid en djurskyddskontroll upptäcker brister med larm så finns det risk att djurhållaren får tvärvillkorsavdrag, vilket kan bli mycket kostsamt.

Torkans konsekvenser

Många djurhållare känner kanske en oro inför kommande djurskyddskontroller på grund av de konsekvenser som torkan har inneburit. Länsstyrelsen kommer att fortsätta genomföra de planerade djurskyddskontrollerna och vid kontrollerna ska alla brister som upptäcks registreras.

Kontrollerna är till för att se till att djur mår bra och inte far illa, oavsett vilka orsakerna är till att bristerna har uppstått. Hur och när bristerna ska åtgärdas bestämmer Länsstyrelsen i varje enskilt fall tillsammans med djurhållaren. Då tar vi hänsyn till torkans konsekvenser i möjligaste mån beroende på hur allvarliga och omfattande bristerna är.

Dispens på grund av torkan

Om du som djurhållare vet med dig att du inte kommer att klara av att uppfylla alla djurskyddsbestämmelserna kan du söka dispens hos Jordbruksverket. Jordbruksverket prövar då om det finns särskilda skäl för att bevilja detta. I dispensansökan är det viktigt att du anger skälen till varför du behöver söka dispens och vad du som djurhållare har vidtagit för åtgärder för att försöka lösa problemet. Jordbruksverket är restriktiva med att bevilja dispenser och de ges med en tidsbegränsning. Ärenden som har koppling till torkan kommer att prioriteras. Endast Jordbruksverket kan ge dispenser och de har varit tydliga med att de inte kommer att ge några generella dispenser. Istället prövar de varje enskild ansökan som skickas till dem.

Mathilda Hedborg

Läs mer om djurskydd och torkan

Jordbruksverket svarar på [vanliga frågor om djurskydd och torkan](#) på sin webbplats.

Foderföretagare ska registrera sin verksamhet

Foderföretagare får inte bedriva verksamhet med foder om inte deras foderanläggningar är registrerade hos Jordbruksverket. Syftet med bestämmelserna är att öka spårbarheten och därmed foder- och livsmedelssäkerheten för foderföretagarnas och konsumenters trygghet. En anledning är ett ökat krav på att kunna spåra och hindra ohälsosam spridning av smitta eller förorening.

Sanktioner för dem som inte registrerar sig

Foderföretagare registrerar sig kostnadsfritt via en e-tjänst på Jordbruksverkets webbplats eller genom att skicka in en blankett till Jordbruksverket. Från och med nästa år införs en sanktionsavgift för dem som inte är registrerade.

Vilka är foderföretagare?

Foderföretagare är alla som i sin verksamhet med eller utan vinstsyfte bedriver produktion, framställning,

bearbetning, lagring, transport eller distribution av foder och producenter som producerar eller lagrar foder för utfodring av livsmedelsproducerande djur på sin egen jordbruksanläggning

Mari-Ann Andersson

Hur du registrerar din foderanläggning

På [Jordbruksverkets webbplats hittar du mer information, samt e-tjänsten och blanketten](#).

Läs mer om produktion av foder

I [Jordbruksverkets webbutik finns både trycksaker och blanketter om produktion av foder](#).

Primärproducenter ska anmäla sin livsmedelsanläggning

De som producerar och levererar livsmedel ska vara registrerade som primärproducenter hos Länsstyrelsen. Registret över livsmedelsanläggningar i primärproduktionen finns för att öka spårbarheten för livsmedel, samt för att garantera livsmedelssäkerhet och konsumenters trygghet.

Sanktioner för de som inte registrerar sig

Primärproducenter registrerar sin livsmedelsanläggning kostnadsfritt antingen genom en e-tjänst på Länsstyrelsens webbplats eller genom att skicka in en blankett till Länsstyrelsen. Från och med nästa år införs en sanktionsavgift för dem som inte är registrerade. Kontrollen av din primärproduktion är också kostnadsfri så länge det inte förekommer brister i din livsmedelshantering.

Vad är primärproduktion?

Med primärproduktion menas odling och skörd av vegetabilier, mjölkproduktion, äggproduktion, uppfödning och produktion av livsmedelsproducerande djur för slakt. Jakt, fiske och insamling av vilda produkter, som bär och svamp, musslor och kräftor, samt biodling omfattas också.

Mari-Ann Andersson

Registrera din livsmedelsanläggning

Du kan registrera din gård eller din livsmedelsanläggning i primärproduktionen via [e-tjänsten på Länsstyrelsens webbplats](#).

När du skriver in ditt person- eller organisationsnummer får du besked om din anläggning är registrerad eller ej. Om din anläggning redan är registrerad behöver du bara fortsätta ifall du har ändrat din verksamhetsinriktning eller om andra betydande ändringar har gjorts i din verksamhet.

Har du inte möjlighet att använda e-tjänsten kan du kontakta Länsstyrelsen eller skriva ut [blanketten för registrering som finns på Livsmedelsverkets webbplats](#).

Läs mer om primärproduktion

Läs mer på [Livsmedelsverkets webbplats](#).

Stöd inom Landsbygdsprogrammet

Här informerar vi om handläggningsläget och ger tips till alla som sökt, eller tänker ansöka om, stöd eller utbetalning inom Landsbygdsprogrammet 2014–2020.

Att söka stöd från Landsbygdsprogrammet 2014-2020

Det finns flera olika stöd och ersättningar att söka inom Landsbygdsprogrammet. Du kan exempelvis få stöd för att göra investeringar i ditt företag eller för att göra investeringar som blir till nytta för fler. Det finns också startstöd samt miljöinvesteringar.

De ansökningar som kommer in bedöms utifrån ett antal kriterier och de högst prioriterade ansökningarna beviljas stöd. Tänk på att det är viktigt att skicka in din ansökan innan du påbörjar själva investeringen. När du har fått ditt beslut om stöd är det viktigt att du tar dig tid att läsa igenom hela beslutet och de bilagor som finns till beslutet. Att veta vilka regler som gäller underlättar för dig när du ska ansöka om utbetalning. Du kan läsa mer om hur du ska redovisa dina utgifter, vilka underlag du ska skicka in och vilken information underlagen ska innehålla på [Jordbruksverkets webbplats](#).

I flera åtgärder är pengarna slut eller näst intill slut. På denna sida hittar du en lista på de åtgärder där vi för närvarande har medel kvar för nya ansökningar. Om du har frågor eller funderar på att söka stöd får du gärna kontakta oss på landsbygdsenheten!

Åtgärder där det finns pengar kvar

Företagsstöd

- [Konkurrenskraft](#)

Investeringsstöd för ökad konkurrenskraft kan du söka om du investerar i ditt jordbruks- eller trädgårdsföretag, till exempel nya byggnader eller ny utrustning. Inom konkurrenskraft är pengarna begränsade, kontakta oss på Landsbygdsenheten för mer information.

Utveckling inom jordbruk och trädgård

- [Startstöd](#)

Startstöd kan du beviljas om du är under 40 år och för första gången startar en jordbruks- eller trädgårdsverksamhet. Det kan vara inom allt som räknas som primärproduktion; till exempel mjölkkor, köttdjur, får, bin, grisar eller trädgårdsodling.

Service, infrastruktur och attraktiv landsbygd

- [Lanthandlare och drivmedelsstationer](#)

Du kan söka stöd för kommersiell service för att bevara eller utveckla den lokala servicen på landsbygden. Det kan vara dagligvarubutiker eller drivmedelsanläggningar som exempelvis behöver investera i fast inredning, ny-, om- eller tillbyggnad, tillgänglighet eller utrustning.

- [Natur- och kulturmiljöer](#)

Inom åtgärden natur- och kulturmiljöer kan du få stöd för att bevara eller utveckla natur- och kulturmiljöer på landsbygden. Stödet ska bidra till att utveckla bygdens lokala attraktivitet och till att nå nationella miljömål

- [Rekreation och turism](#)

Inom Rekreation och turism kan du få stöd till att uppföra eller utrusta infrastruktur så som vandringsleder, badplatser, lekplatser, skyltar eller andra fasta investeringar för turistinformation samt faciliteter för turistmål, som ska vara fria att använda för allmänheten.

- [Hembygdsgårdar](#)

Du kan få stöd om du investerar i hembygdsgårdar för att ta tillvara och vårda kulturhistoriskt värdefulla byggnader och därtill kopplade trädgårds- och kulturmiljöer som kan utvecklas till mötesplatser och turistmål.

Miljöinvesteringar

- [Våtmarker och dammar](#)

Du kan få stöd för att anlägga och restaurera våtmarker och dammar i odlingslandskapet. Syftet ska vara att [minska transporten av kväve och fosfor till sjöar, vattendrag och hav](#) eller att [bevara och förstärka den biologiska mångfalden](#).

- [Förbättrad vattenkvalitet](#)

Stödet till förbättrad vattenkvalitet kan du söka om du till exempel investerar i kalkfilterdiken eller meandering (slingring) av vattendrag i odlingslandskapet.

- [Anlägga tvåstegsdiken](#)

Du kan få stöd för att anlägga tvåstegsdiken för att förbättra vattenkvaliteten i våra sjöar, vattendrag och hav samt för att bevara och förstärka biologisk mångfald som mår bra av vatten i landskapet.

- [Stängsel mot rovdjur](#)

Inom åtgärden kan du, inom prioriterade markområden, få stöd för att sätta upp stängsel för att hålla rovdjur borta från dina marker med syfte att skydda dina betade tamdjur så att betesmarker och betesvallar ska kunna fortsätta skötas.

Information om jordbrukarstöden

Utbetalningar för 2018

Miljöersättningar

Länsstyrelsen Stockholm beslutade i slutet av oktober om delutbetalningar av miljöersättningar, ekologisk produktion och kompensationsstöd. Runt 89 procent av lantbrukarna fick 85 procent av utbetalningen för sina stöd. Att vi inte har möjlighet att besluta om delutbetalning till alla i dagsläget beror på ett antal orsaker, vi jobbar vidare med handläggning och utbetalningar löpande.

Vi kommer även att besluta om slututbetalning av miljöersättningar och kompensationsstöd, men för att kunna besluta om slututbetalning 2018 i ett stöd till en enskild jordbrukare behöver vi först ha beslutat om slututbetalning tidigare stödår för det stödet och den lantbrukaren. Läs mer om vårt arbete med tidigare stödår nedan.

Direktstöd

Gårdsstödet, förgröningsstödet, nötkreaturstödet och stödet till unga jordbrukare betalas ut i december. Den 7 december är första datum då pengarna kan finnas på kontot och därefter sker utbetalningar löpande varje fredag. I den första beslutsomgången beslutade Länsstyrelsen om utbetalning till 96 procent av direktstödmottagarna.

Viktiga datum i vinter

- Om du sökte eller har ett åtagande för minskat kväveläckage får du bryta fånggrödorna höst-råg och westerwoldiskt rajgräs tidigast den 1 januari 2019.
- Om du sökte, eller har ett åtagande för minskat kväveläckage och har sökt utbetalning för värbearbetning får du jordbearbeta tidigast den 1 januari 2019.
- Om du sökte ett nytt åtagande i år för hotade husdjursraser måste besättningar med får vara anslutna till Maedi-Visnaprogrammet eller till förenklad kontroll senast den 1 januari.
- Om du sökte ett nytt åtagande i år för extra djur-omsorg för får måste du ha minst 1 får under hela det år du söker utbetalning för.
- Om du söker eller har ett åtagande för extra djur-omsorg för saggor måste du ha minst 1 saggas eller betäckt gylta under hela det år du söker utbetalning för.
- Om du har ett femårigt åtagande för extra djuromsorg för saggor från programperioden 2007 till 2013 måste din besättning vara anmäld till det frivilliga kontrollprogrammet för salmonella senast den 1 januari.

Utbetalningar för stödår 2015 till 2017

Det återstår fortfarande arbete med att avsluta handläggningen av åtaganden och slututbetalningar för miljöersättningar gällande stödåren 2015 till 2017. Det som återstår är mestadels manuellt arbete, som inte kan göras i våra IT-system, vilket innebär att det tar extra tid.

Du som sökt om åtagande 2015, 2016 eller 2017 kan även komma att få beslut om åtagande som gäller tidigare stödår. Det kan ha gjorts ändringar senare år, men vi behöver skicka ut besluten i kronologisk ordning. I vissa fall behöver vi göra utredningar för år och i andra fall kan vi ta alla åren i ett svep. Det innebär också att du kan få brev gällande åtagande som du kanske lämnat över till någon annan ett senare år. I de fall vi behöver din hjälp med kompletteringar försöker vi vara så tydliga vi kan i våra kompletteringsbrev. Det är viktigt att ni svarar med de uppgifter vi efterfrågar så att vi kan handlägga klart era ärenden och betala ut era stöd.

Kontrollverksamheten 2018

Länsstyrelsen Stockholm har under året gjort areal-baserade fältkontroller hos drygt 120 lantbrukare. Vi började i maj och gjorde sista kontrollen 31 oktober. I början av november gjorde vi uppföljande efterkontroller för att fastställa att aktivitetskrav och skötsel-villkor är uppfyllda inom växtodlingssäsongen.

De vanligaste avvikelserna är aktivitetsbrister för betesmarker, trädor och gamla vallar. Det är positivt eftersom aktivitetskravet ska vara uppfyllt först den 31 oktober, vilket innebär att det kan åtgärdas även efter ett kontrollbesök. De allra flesta skiftena blev godkända vid efterkontrollen med undantag för betesmarker där det saknas djur för att beta marken tillräckligt.

Under det gångna året har vi även gjort djur- eller tvärvillkorskontroller hos cirka 75 lantbrukare. Vanliga avvikelser är saknade öronbrickor och bristande journalföring. Djurskyddsbrister på lantbruksdjur är inte vanligt, och när det förekommer är det oftast mindre brister som kan åtgärdas på plats.

Våra djur- och arealkontrollanter har uppskattat det goda bemötandet från er lantbrukare under året.

Hitta din kompetensutveckling

På Länsstyrelsen har vi flera projekt med kompetensutveckling och rådgivning till länets lantbrukare, trädgårdsföretagare och övriga landsbygdsföretagare.

Hitta din kompetensutveckling

Utöver annonserna på dessa sidor annonseras alla aktiviteter med specifika datum i [kalendern på Länsstyrelsens webbplats](#).

På vår webbplats hittar du också information om den rådgivning som finns upphandlad inom respektive område.

Frågor eller önskemål?

Ring Länsstyrelsens växel på 010-223 10 00 och be att få prata med oss som arbetar med kompetensutveckling på landsbygden!

Foto: Mostphotos

Affärsutbildning för livsmedelsproducenter – vägen till ökad lönsamhet

Här får du verktyg för att öka din lönsamhet och ta ditt företag till nästa nivå. Efter utbildningen har du gjort din affärsplan, hittat dina kärnvärden och stärkt ditt varumärke. Du vet vilka mål du ska sätta och hur du når dem.

Kostnadsfri chans till affärsutveckling

Utbildningen, som arrangeras av LRF Mälardalen, finansieras av projektmedel inom ramen för livsmedelsstrategin. Syftet är bland annat att öka kompetensen och stärka konkurrenskraften hos jordbruksanknutna verksamheter som förädlar råvaran.

Deltagarna kan ha olika inriktningar inom småskalig livsmedelsproduktion; allt från kött- och äggproduktion, växtodling, mejeri, trädgård med mera. Utbildningen passar dig som vill utveckla din befintliga verksamhet på gårdsnivå eller är småskalig livsmedelsproducent i efterföljande led och vill affärsutveckla, eller har en affärsidé och står i begrepp att starta upp inom småskalig livsmedelsproduktion.

I utbildningen får du

- Stöd att sätta mål och ta fram en affärsplan
- Verktyg för att öka din lönsamhet och ta företaget till nästa nivå
- Ökad förmåga att leda dig själv, ditt företag och andra
- Ett inspirerande nätverk med företagare i gröna näringslivet
- Frivilligt individuellt stöd i form av ett mentorskap från Almi

Utbildningen omfattar 6 halvdagar med affärsutveckling med start den 31 januari 2019 kl. 16.30–21.00. Vi börjar med en bit mat och startar utbildningen kl. 17.00.

Utbildningen är kostnadsfri, du betalar endast ett självkostnadspris för mat och fika på 800 kr exklusive moms.

Anmälan

Anmäl dig senast den 5 januari till Helena Isaksson, helena.isakson@lrf.se eller 072-981 12 69. Skriv namn, adress, mejl och telefonnummer vid anmälan.

Vill du läsa mer?

Mer information om utbildningen hittar du på [LRF:s webbplats](#).

Missa inte Informations- och inspirationsmötet den 19 december kl. 17.00–19.30 på LRF Riks, Franzégatan 6, Stockholm

Vi bjuder på lite gott att äta och sedan följer information om utbildningen och du får med dig några bra verktyg inom affärsutveckling.

Anmäl dig senast den 10 december till helena.isakson@lrf.se eller 070-779 62 71.

Kurser och rådgivning på Verksam.se

På verksam.se kan du ta direkt kontakt med rådgivare utifrån dina specifika behov och få en överblick över relevanta aktiviteter som genomförs i länet. Webbplatsen är framtagen av Länsstyrelsen Stockholm tillsammans med Tillväxtverket som en regional informationsida för länet.

Foto: Maksym Topchii, Mostphotos

Innovationsstöd inom jord, skog eller trädgård

Har du en lösning på ett problem inom jordbruks-, skogs- eller trädgårdsnäringen som du vill förverkliga? Innovationsstödet EIP-AGRI gör det möjligt!

Läs mer på [Jordbruksverkets webbplats](#). Stödet söks bland Jordbruksverkets e-tjänster.

Du kan hämta inspiration och information om stödet i [Landsbygdsnätverkets webbplats](#). Där kan du bland annat se filmer om fem projekt som fått stöd för att utveckla sina innovationsidéer.

Rådgivning inom smakrik och blomstrande besöksnäring

Smakrik och blomstrande besöksnäring är ett länsöverskridande projekt inom Mälardalen som finansieras med pengar från Landsbygdsprogrammet.

Genom projektet erbjuds kompetensutveckling och rådgivning för besöksföretag på landsbygden i Stockholms län. Du som har ett boende, servering, gårdsbutik, aktiviteter för besökare eller annan typ av besöksverksamhet på landsbygden tillhör målgruppen och är välkommen att delta!

Inom Smakrik och blomstrande besöksnäring kan du få rådgivning anpassad efter just ditt företag inom följande ämnesområden:

- › **Trädgårdsvård** – Att bevara och utveckla en historisk trädgård
- › **Trädgårdsdesign** – Med trädgården som skyltfönster
- › **Matlagning** – Höj matupplevelsen
- › **Marknadsföring** på webben och i sociala medier
- › **Storytelling** – Att bygga försäljningen kring en historia
- › **Sälj mer i din gårdsbutik**
- › **Tillgänglig besöksverksamhet**

Du kan få rådgivning både enskilt och i en mindre grupp. Du betalar 30 procent av den totala rådgivningskostnaden, resterande 70 procent finansieras genom Landsbygdsprogrammet.

Du kan läsa mer samt hitta aktuella rådgivare och aktiviteter på [Länsstyrelsen Västmanlands webbplats](#).

Du kan också kontakta projektledare Kerstin Osmark, Länsstyrelsen Södermanland, kerstin.bjaresten.osmark@lansstyrelsen.se, eller 010-224 94 11.

Rådgivning för dig som driver lanthandel, mack m.m.

Du som driver dagligvarubutik, drivmedelsstation eller annan servicepunkt på landsbygden kan få rådgivning genom landsbygdsprogrammet för att utveckla din verksamhet.

Syftet är att du ska få nya kunskaper som är till nytta för din verksamhet och som bidrar till att ditt företag blir mer livskraftigt. Rådgivningen kan gälla allt från företagsutveckling, hur du minskar energibehovet eller svinnet i din verksamhet, får ökad marknadsförståelse eller generationsskiftet.

Du betalar endast 30 procent av kostnaden för rådgivningen, resten subventioneras av landsbygdsprogrammet.

Under 2019 planerar vi att upphandla konsulter för rådgivning inom olika områden.

Kom gärna med synpunkter på vilken typ av rådgivning du behöver!

Kontakta Ola Rajab, 010-223 16 29 eller ola.rajab@lansstyrelsen.se.

Rådgivning för besöksnäringen

Du som är landsbygdsföretagare kan få subventionerad rådgivning för att utveckla och förbättra din besöksverksamhet inom två områden:

› Lokala matupplevelser

Vill du utveckla din affärsidé för att öka antalet besökare och höja kundupplevelsen? Vill du skapa goda matupplevelser och paket med mat och gastronomi i fokus? Rådgivningen hjälper dig att skapa och vässa koncept utifrån lokal matkultur och marknadsföra dem till nya målgrupper.

› Sport, friluftsliv eller hästturism

Vill du starta eller utveckla ett befintligt företag med pakettlösningar inom boende och aktiviteter som till exempel vandring, turridning eller mountainbikecykling? Vill du utveckla en affärsidé för att locka turister till länets landsbygd? Rådgivningen kan röra utvecklingen av koncept, marknadsföring eller värdskap för besöksverksamhet inom natur-, kultur-, sport- eller friluftaktiviteter på landsbygden.

Du betalar endast 30 procent av kostnaden för rådgivningen om 1 250 kr per timme, resten subventioneras av landsbygdsprogrammet. Kostnaden består av tid för rådgivningen, tid för rådgivarens resor, samt för- och efterarbete

Välj mellan tre olika rådgivningsupplägg

- › Kartläggningsträffar i grupp
- › Enskild rådgivning
- › Förbättringskluster (rådgivning i grupp och enskilt)

Vill du veta mer?

Läs mer om rådgivningsuppläggen på [Viljalysa](http://viljalysa.se) [hemsida](http://viljalysa.se).

Är du intresserad av rådgivning?

Kontakta Folke Brinckmann eller Elisabeth Andersson Brinckmann på ViljaLysa AB, 070-984 15 55 eller folke@viljalysa.se.

Häng på vår serie med får- och lammkurser!

Länsstyrelserna i Mälardalenregionen håller i en serie med fårkurser. Projektet kommer att innehålla en serie med åtta träffar och en studieresa i varje län. Träffarna är på dagtid mellan kl. 9-15 och har olika teman som handlar om fårskötsel och lammproduktion.

Med dessa kurser vill vi stimulera till ökad kunskap hos fårägare och därmed främja en god djurvälstånd hos en betydelsefull grupp av betesdjur. Djurhälsoveterinär Ulrika König och produktionsrådgivare Theo de Braver från Gård & Djurhälsan medverkar på alla träffar och länsstyrelsen på vissa.

Anmälan sker i kalendern på respektive länsstyrelsens webbplats, ca en månad innan kurstillfället. Kostnaden för hela kursen är 1 500 kr exklusive moms alternativt 300 kr exklusive moms per kurstillfälle. Kostnad för mat och fika betalas av deltagaren på plats. Projektet finansieras delvis genom landsbygdsprogrammet.

Kontakta Åsa Pettersson på 010-223 15 16 eller asa.pettersson@lansstyrelsen.se om du har frågor.

Lamning

Vad ska jag tänka på innan lamningen för att det ska gå så smidigt som möjligt? Ulrika König från Gård & Djurhälsan tar oss genom resan från dräktig tacka till tacka med lamm. Lammlådan finns på plats för praktiska övningar.

› Jälla Yrkesgymnasium, Uppsala

Fredag den 1 februari kl. 9-15

Anmäl dig senast den 27 januari via länken.

Får på bete

Är du intresserad av att lära dig mer om betesplanering, parasiter och stängsel? På detta kurstillfälle kommer Ulrika König och Theo de Braver från Gård & Djurhälsan att hantera dessa frågor.

› Jälla Yrkesgymnasium, Uppsala

Fredag den 12 mars kl. 9-15

Anmäl dig senast den 5 mars via länken.

Fåråret

Hur ska du tänka när du planerar ditt fårår? Under den här dagen kommer Ulrika König från Gård & Djurhälsan att berätta mer om de olika delarna i produktionen som ska planeras in under året, till exempel olika produktionsmodeller, raser och avel. Alla deltagare kommer också att få hjälp med att göra en egen produktionsplan. Länsstyrelsen medverkar för att berätta om märkning, journalföring och rapportering.

Samma kurs hålls bland annat här:

› Ransta Nära Bygdegård, söder om Sala

Måndagen **den 9 januari** kl. 9-15

Anmäl dig senast den 2 januari via länken.

› Berga Naturbruksgymnasium Västerhaninge

Måndagen **den 14 januari** kl. 9-5

Anmäl dig senast den 7 januari via länken.

› Jälla Naturbruksgymnasium, Uppsala

Måndagen **den 28 januari** kl. 9-15

Anmäl dig senast den 21 januari via länken.

Foto: Cecilia Norén

Rådgivning inom Greppa Näringen

Du kan få rådgivning inom Greppa Näringen om du har 25 djurenheter och/eller 50 hektar jordbruksmark. Alla som vill kan dessutom anmäla sig som *IT-medlem* till Greppa Näringen på www.greppa.nu. Som IT-medlem får du tillgång till mycket information och bra tips.

Läs mer på Greppa Näringens webbplats, eller kontakta Cecilia Norén på 010–223 14 84 eller cecilia.noren@lansstyrelsen.se.

Underhåll av diken

Greppa Näringen har tagit fram den nya rådgivningsmodulen *Underhåll av diken 14U*. Rådgivningen syftar till att ge förslag på åtgärder för att underhålla öppna och täckta diken för att dräneringen ska fungera, samt hur det kan utföras med hänsyn till miljön. Läs mer om rådgivningen på Greppa Näringens webbplats, eller kontakta någon av de upphandlade rådgivarna inom modulen:

Tobias Neselius, Hushållningssällskapet, tobias.neselius@hushallningssallskapet.se, 070–640 85 99

Wijnand Koker, 070–562 17 87

Kurs i sparsam traktorkörning

Kurs i sparsam körning med traktor för att sänka åtgången av diesel samt få bättre arbetsmiljö och längre livslängd på maskiner. Användningen av diesel kan minskas med cirka 10 %, så det finns utrymme att sänka kostnader och samtidigt få en miljövinst.

Kursen riktar sig till dig som är lantbruksföretagare, maskinförare på jordbruks- eller trädgårdsföretag, maskinförare på maskinstation eller maskinförsäljare.

Kursen är en heldag med teori och körning och en halvdag uppföljning senare. Den är kostnadsfri med mat/fika till självkostnadspris.

Anmälan gör du till Ingvar Persson, LRF Konsult, ingvar.persson1@lrfkonsult.se, 090–10 80 75.

Foto: Mostphotos

Foto: Sofia Ång

Rådgivning ekologisk fjäderfä

Rådgivningen gäller i första hand producenter som vill nystarta-, lägga om till-, eller utöka befintlig ekologisk yrkesmässig produktion av fjäderfä. Dessa prioriteras för rådgivningar med eget gårdsbesök, men det finns viss möjlighet till rådgivning för befintliga producenter i form av telefonrådgivning eller grupprådgivning.

Vi erbjuder kursdagar inom introduktion till ekologisk kycklingproduktion och introduktion till ekologisk äggproduktion, samt foder för er som producerar ekologiska ägg.

Kontakta Åsa Odelros, ekologisk rådgivare på fjäderfä, på asa@odelros.se eller 070–697 66 11.

Foto: Cecilia Norén

Rådgivning inom frukt, bär, grönsaker eller potatis

Vi erbjuder rådgivning inom ekologisk produktion av frukt, bär, grönsaker och potatis. Har du behov av sådan rådgivning för att starta, lägga om eller utöka befintlig produktion?

Målgruppen för rådgivningen är lantbrukare och trädgårdsföretagare som planerar eller redan bedriver yrkesmässig ekologisk odling.

Anmäl ditt intresse till Åsa Pettersson, 010–223 15 16, asa.pettersson@lansstyrelsen.se.

Foto: Wollertz

Restaurering av äng eller hage?

Var finns värderna? Var ska man börja? Vad ska vara kvar och vad ska tas bort?

Länsstyrelsen erbjuder kostnadsfri rådgivning till dig som går i restaureringstankar.

Hör av dig till betessamordnare Ylva Berry, 010-223 12 43, ylva.berry@lansstyrelsen.se.

Landsbygd i Centrum är...

... en tidning från oss på avdelningen för landsbygd på Länsstyrelsen i Stockholm till dig som är aktiv på länets landsbygd. Vi vill att tidningen ska informera och inspirera för att främja landsbygdsutveckling, lönsammare lant-bruk, bättre miljö och ett rikare odlingslandskap. Med goda exempel, information om stödmöjligheter och annonser om aktuell kompetensutveckling hoppas vi att du ska hitta något som lockar till läsning och handling. Landsbygd i Centrum finansieras delvis med stöd från Landsbygdsprogrammet 2014–2020.

Vill du ha det elektroniska nyhetsbrevet?

[Teckna en prenumeration via Länsstyrelsens webbplats](#) genom att kryssa för *Landsbygd i Centrum*. Då får du tidningen, tips om kompetensutveckling samt nyheter direkt till din e-post.

Kontakta oss

Länsstyrelsen Stockholms växel 010–223 10 00

Beskriv vad du vill ha hjälp med eller fråga direkt efter den du vill prata med

En väg in 0771–670 000

För frågor om stöden i SAM-ansökan

För anmälan av djur som far illa: 010–223 11 20

Telefontid vardagar 9–12

Länsstyrelsens besiktningsman för rovdjursangrepp 070–785 01 22

Om du misstänker att tamdjur skadats av rovdjur, telefontid 9–21

Postadress

Länsstyrelsen i Stockholms län
Box 22067
104 22 Stockholm

Besöksadress

Regeringsgatan 66

E-postadress

stockholm@lansstyrelsen.se

Webbplats

www.lansstyrelsen.se/stockholm

Redaktion

Anna Hedberg (Ansvarig utgivare)
David Fridolin
Karin Haglund
Maria Malmöf
Mathilda Hedborg
Ulrika Geber
Viveka Appeltofft
Ylva Berry (redaktör)

Tryckeri

AJ E-Print AB